

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 330

UDC 330

I. A. Косач, д. е. н.,
доцентI. A. Kosach, Doctor of Economics,
Associate ProfessorКОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ
УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ
ПОТЕНЦІАЛОМ СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВАCONCEPTUAL PRINCIPLES OF
AGRICULTURAL INVESTMENT
MANAGEMENT POLICY

Актуальність теми дослідження. Необхідність розробки та впровадження політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства обумовлена використанням нових технологій, активізацією інвестиційної діяльності, розробкою нових механізмів управління фінансовими ресурсами.

Постановка проблеми. Управління інвестиційними процесами в сільському господарстві має відповідати викликам сучасності, враховувати специфіку і підвищену ризикованість сільськогосподарського виробництва та сприяти позиціонуванню вітчизняного сільськогосподарського виробника як конкурентоспроможного суб'єкта світового аграрного ринку. Це стосується, перш за все, удосконалення процесу управління інвестиційним потенціалом сільського господарства

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства присвячені праці таких вітчизняних вчених, як Лукінов І., Пасхавер Б., Онищенко А., Захарін С., Марчук М., Андрушків І., Стеченко Д. та інші.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проблеми управління інвестиційним потенціалом сільського господарства та реалізації відповідної державної політики до сьогодні залишається невирішеним питанням.

Постановка завдання. Метою статті є визначення концептуальних положень розробки політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства як складової загальної інвестиційної політики розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтовано доцільність розробки та реалізації політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства. Визначено фактори впливу на інвестиційний потенціал сільського господарства. Розглянуто базові положення реалізації зазначеної політики на національному, регіональному та мікрорівні, запропоновано впровадження моніторингу інвестиційного потенціалу.

Висновки. Ефективне використання інвестиційних можливостей та виважена політика управління ними дасть змогу забезпечити стале економічне зростання сільського господарства.

Ключові слова: інвестиції; інвестиційний процес; інвестиційний потенціал; сільське господарство; моніторинг.

DOI: 10.25140/2410-9576-2019-2(18)-126-131

Urgency of the research. The need to develop and implement a policy for managing the agricultural investment potential is conditioned by the use of new technologies, intensification of investment activity, development of new mechanisms for managing financial resources.

Target setting. Management of agricultural investment processes must meet the challenges of today, take into account the specificity and increased riskiness of agricultural production and promote the positioning of domestic farmers as a competitive actor in the global agricultural market. It concerns the improvement of managing the investment potential of agriculture

Actual scientific researches and issues analysis. The works of such scientists as Lukinov I., Pashaver B., Onishenko A., Zaharin S., Marchuk M., Andrushkiv I., Stechenko D. and many others are devoted to the research of the problems of investment potential.

Uninvestigated parts of general matters defining. The problems of managing the investment potential of agriculture and the implementation of the relevant state policy remain unresolved.

The research objective. The purpose of the article is to define the conceptual provisions for the development of the agricultural investment potential management policy as a component of the general investment policy of the industry development.

The statement of basic materials. The feasibility of developing and implementing a policy for managing the agricultural investment potential is substantiated. The factors of influence on the investment potential of agriculture have been determined. The basic provisions of the implementation of the mentioned policy at national, regional and micro level are considered, the implementation of investment potential monitoring is proposed.

Conclusions. Effective use of investment opportunities and a prudent management policy will ensure sustainable economic growth of agriculture.

Keywords: investments; investment process; investment potential; agriculture; monitoring.

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення на одне із перших місць виходить вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки країни. Як зауважує П. Т. Саблук, «... серед держав успішно розвиваються лише ті, які мають достатні запаси продовольства та масштабно виходять із ним на зовнішні ринки» [4]. Згідно із вищезазначеним до переліку стратегічних напрямів розвитку вітчизняної економіки входить сільське господарство, яке відіграє

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

роль стабілізатора системи продовольчої безпеки країни. Натомість сучасне функціонування вітчизняної галузі сільського господарства потребує впровадження нових технологій, активізації інвестиційної діяльності, розробки нових механізмів управління фінансовими ресурсами. Вищезазначене, а також курс України на інтеграцію з Європейським співтовариством та конкурентоспроможність продукції сільського господарства на світових та регіональних агросировинних та агропродовольчих ринках обумовлюють актуальність підвищення ефективності управління інвестиційним потенціалом галузі на всіх рівнях.

Постановка проблеми. Тривалий час сільське господарство вважалось галуззю з низьким рівнем інвестиційної привабливості, що було обумовлено сезонністю виробництва, високим рівнем ризикованості внаслідок залежності від природно-кліматичних умов, що дозволяло вважати сільське господарство нестійкою галуззю в порівнянні з іншими. Крім того, процес відтворення в сільському господарстві пов'язаний з біологічними процесами, а виготовлена продукція часто потребує спеціальних умов зберігання та не може тривалий час накопичуватись в запасах. Це дозволяло визначити інвестиційний потенціал сільського господарства як нульовий. Зі свого боку, ряд українських вчених вказують на необхідність удосконалення організаційного забезпечення управління інвестиційними процесами в галузі. Так, В. Я. Месель-Веселяк зазначає, що «...на сучасному етапі підвищення ефективності агропромислового комплексу значною мірою залежить від двох складових — здійснення організаційних заходів та удосконалення економічних відносин [3, с. 19]. Крім цього, згідно даних офіційної статистики, на сьогодні обсяг інвестицій в сільське господарство нижче середнього рівня інвестицій в економіці, це стосується як внутрішніх, так і зовнішніх інвестиційних ресурсів [6, с. 10-13]. Виходячи із зазначеного, управління інвестиційним потенціалом сільського господарства також вимагає відповідних організаційних заходів та підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування суті категорії «інвестиційний потенціал сільського господарства» та дослідження його теоретичних та прикладних аспектів зробили такі іноземні та вітчизняні дослідники: Лукінов І., Пасхавер Б., Онищенко А., Захарін С., Марчук М., Андрушків І. Стеченко Д. та інші.

Виділення недосліджених частин даної проблеми. Віддаючи належне зазначеним науковим напрацюванням, слід зазначити, що проблеми управління інвестиційним потенціалом сільського господарства та реалізації відповідної державної політики до сьогодні залишається невіршеним питанням, що потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні основних теоретичних положень розробки політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства як складової загальної інвестиційної політики розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільськогосподарського сектору залежить від розміру інвестицій, форм організації виробництва, використання традиційних або інноваційних технологій, а також від багатьох природних та біологічних чинників. Забезпечення збалансованості розвитку аграрного сектору, зважаючи на специфічні особливості, залежить від природно-географічних (земельно-ґрунтових й агрокліматичних ресурсів) і соціально-економічних передумов. Сукупність умов та відношень формують передумови, що сприяють або ж гальмують розвиток аграрного сектору [5].

Згідно з офіційними даними, обсяг продукції сільського господарства України в 2018 році становив 269408,1 млн. грн, що на 8 % більше, ніж у попередньому році. В тому числі обсяг продукції рослинництва становив 198,6 млрд. грн, продукції тваринництва – 70,8 млрд.грн. Протягом останніх років спостерігалась динаміка зростання продукції рослинництва (наприклад, у порівнянні з 2015 роком обсяг продукції рослинництва в 2018 році зріс на 10 %. Динаміка обсягів виробництва продукції тваринництва має наступні тенденції: протягом 2017 р.р. відбулось незначне зростання виробництва на 0,01%, у 2018 р. в порівнянні із 2017 р. темп зростання склав 1,5 % (Табл. 1).

Коливання обсягів продукції сільського господарства протягом років незалежності України призвело до значного відставання від рівня 1990 року, при цьому спостерігалися значні коливання обсягів продукції рослинництва, тоді як по тваринництву – щорічне зростання, хоча із

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

різним приростом. Таке співвідношення показників по рослинництву і тваринництву пов'язано, передусім, з низькою купівельною спроможністю населення, адже продукти тваринного походження коштують споживачу в кілька разів дорожче, ніж продукти рослинництва в розрахунку на 1 тис. кілокалорій. Зазначена тенденція стала наслідком зниження зацікавленості приватного капіталу в інвестуванні своїх коштів у цю галузь сільського господарства через її збитковість і непередбачуваність отримання прибутку, яку породжує різного роду ризику (можливий падіж худоби, коливання закупівельних цін на м'ясо і невизначену позицію держави щодо сільського господарства).

Таблиця 1

Продукція сільського господарства за видами, млн.грн

Показник	2010	2015	2016	2017	2018
Валова продукція, всього	194886,5	239467,3	254640,5	249157,0	269408,1
У тому числі:					
- продукція рослинництва	124554,1	168439,0	185052,1	179474,6	198658,1
- продукція тваринництва	70332,4	71028,3	69588,4	69682,4	70750,0

Джерело: систематизовано і складено автором за даними Державної служби статистики України [6]

Загальна проблема фінансового забезпечення галузі полягає в її багатоаспектності. У результаті зміни джерел фінансування інвестицій у зв'язку з переходом до ринкових відносин доходи підприємств АПК вимушено використовуються на інвестиційні цілі. Доходи держави залучаються в інвестиційний процес шляхом механізмів бюджетного фінансування, державного кредитування інвестиційних проектів, а також через надання податкових пільг підприємствам. Прибуток інших суб'єктів відтворення, у тому числі і населення, використовується підприємствами АПК на інвестиції як позикові кошти. Їх залучення на інвестиційні цілі здійснюється на суто ринкових засадах через кредитний механізм і ринок цінних паперів, за допомогою яких відбувається міжгалузевий і внутрішньогалузевий розподіл вільних капіталів [4].

Тенденції розвитку і потенційна потреба галузі сільського господарства в інвестиціях, на нашу думку, мають визначатись наступними напрямками:

1) модернізація та матеріально-технічне оновлення підприємств галузі з метою нарощування потужностей, першочергову увагу доцільно приділити модернізації невеликих сільськогосподарських виробників (фермерських господарств, кооперативів та ін.);

2) створення оптово-логістичних центрів по розподілу сільськогосподарської продукції;

3) удосконалення процесу надання якісних послуг з ветеринарного обслуговування для задоволення потреби галузей свинарства, скотарства та птахівництва.

Як зазначає І. Безп'ята, при інвестуванні в сільське господарство вирішального значення набувають дві умови: рівень невизначеності, що зумовлено особливостями галузі (нині кошти вкладаються з очікуванням доходу в майбутньому, на розмір якого впливають внутрішні та зовнішні фактори); ризику повернення інвестицій, що пов'язані з діяльністю живих організмів у рослинництві і тваринництві та життєдіяльністю сільського соціуму [1, с. 15]. Рівень невизначеності та зазначені ризики можуть бути мінімізовані за умови управління інвестиційним потенціалом галузі та впровадження відповідних організаційних та програмних заходів. Інвестиційний потенціал сільського господарства доцільно розглядати як максимально можливу здатність до залучення та використання у виробничому процесі інвестиційних ресурсів для подальшого здійснення реальних та фінансових інвестицій та одержання прибутку. Він є вирішальним фактором економічного зростання, розширення потенційних можливостей підприємства. Інвестиційний потенціал має бути достатнім для повного розширеного відтворення виробництва і подальшого збільшення інвестиційного капіталу підприємства [7].

Нами була зроблена спроба (Рис. 1) виокремити окремі фактори впливу на формування інвестиційного потенціалу сільського господарства за певними класифікаційними ознаками.

Отже, як репрезентовано на (Рис. 1), на формування та розвиток інвестиційного потенціалу сільського господарства впливає значна кількість факторів, починаючи від інституційного

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

забезпечення, системи органів державного управління, політичної ситуації, регіональних особливостей (розташування, ландшафт, ментальність, демографія) тощо.

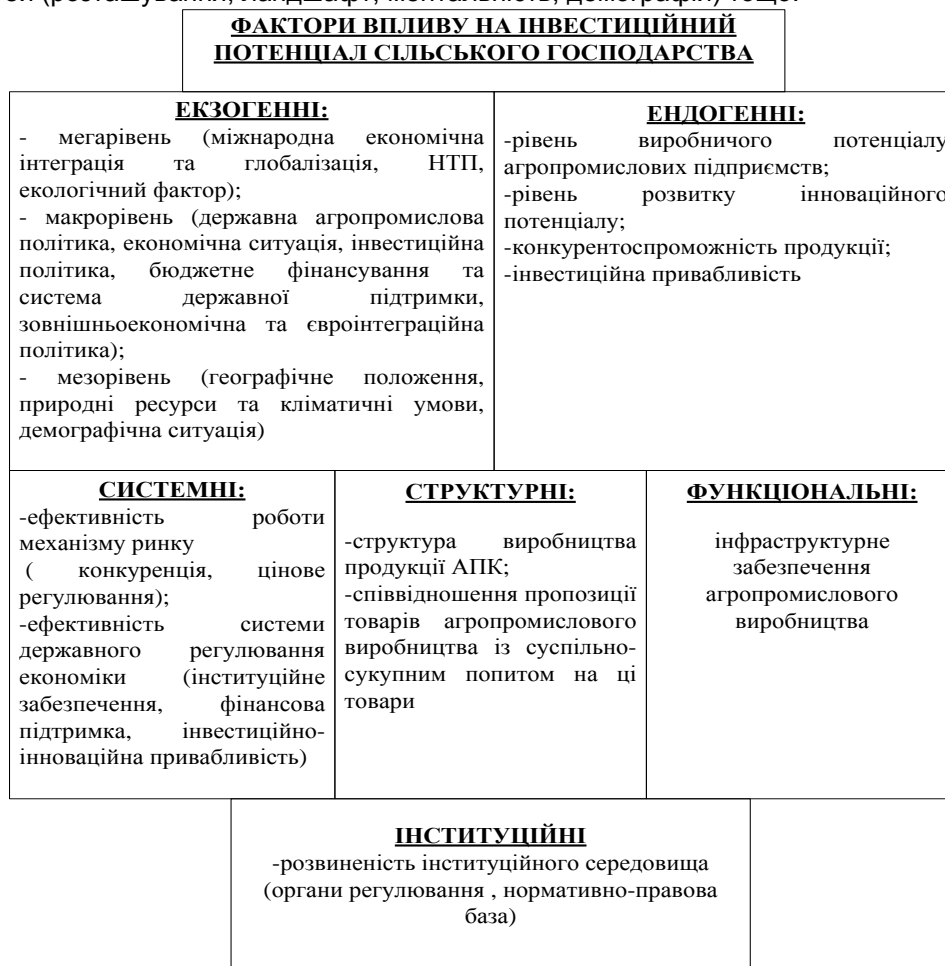

Рис. 1. Фактори впливу на інвестиційний потенціал сільського господарства

Джерело: розроблено автором

Процес управління інвестиційним потенціалом сільського господарства – це комплексний механізм, оскільки, як було зазначено вище, розвиток окремих підприємств та господарств як учасників інвестиційного процесу відбувається під впливом природно-кліматичних та організаційно-економічних факторів, а формування раціональної структури виробництва здійснюється за умов виконання й дотримання економічних, агрономічних, екологічних і технологічних вимог. Крім того, інвестиційний потенціал сільського господарства формується під впливом загальноекономічної ситуації в країні та регіоні, інституційного середовища, ментальності населення, соціальних проблем. Отже, управління інвестиційним потенціалом сільського господарства доцільно розглядати як систему організаційно-економічних відносин, інструментів та методів впливу на інвестиційний процес з метою досягнення економічних, соціальних та інших інтересів галузі.

Виходячи з необхідності вирішення окреслених проблем та досягнення поставлених цілей, перспектива розробки та впровадження державної політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства тісно пов'язана зі всіма напрямками соціально-економічного життя суспільства (зайнятість, міграція, рівень життя населення) та знаходиться на перетині цілей і напрямків реалізації податкової та фінансової політики, а також політики

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

стратегічного управління розвитком АПК. Отже, процеси управління інвестиційним потенціалом сільського господарства знаходяться під впливом різноманітних процесів та явищ в економіці, направлених на стабілізацію системи національної економіки та продовольчої безпеки країни. Таким чином, процес формування політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства має відповідати принципам системності, раціональності, комплексності та мобілізувати позабюджетні інвестиційні ресурси, баланс інтересів суб'єктів ринку сільськогосподарської продукції та ефективність. Для нашого дослідження видається доцільним формування системи управління інвестиційними процесами в АПК, виходячи з масштабу впливу на керований об'єкт і рівнів ієрархії. З урахуванням ієрархії управління інвестиційними процесами в АПК України доцільно виділити національний, регіональний та макрорівень управління інвестиційним потенціалом сільського господарства. На різних рівнях управління інвестиційним потенціалом існують специфічні особливості, але при цьому управління на будь-яких рівнях надає допомогу в досягненні найкращих результатів діяльності суб'єктів управління.

До суб'єктів державного національного рівня управління інвестиційним потенціалом сільського господарства відносяться органи, що складаються з: Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства фінансів. Політика управління інвестиційним потенціалом сільського господарства - це важлива складова процесу управління інвестиційною діяльністю. Вона розробляється з метою визначення найбільш ефективних напрямків інвестування, форм інвестиційних вкладень, обґрунтування та впровадження інноваційно-інвестиційних проектів розвитку. Але при цьому визначальна роль відводиться державній інвестиційній політиці, оскільки саме нею створюються цивілізовані правила гри на всіх рівнях інвестиційної діяльності, що сприяє активізації останньої. Отже, основна мета державної політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства - підвищення ефективності та інвестиційної привабливості сільськогосподарського виробництва із залученням інвестиційних ресурсів. Вона повинна бути спрямована на збереження та розвиток існуючого виробничого потенціалу сільського господарства, з огляду на його модернізацію; розробку швидкоокупних інвестиційних проектів; розвинути базу переробки і зберігання продукції; - оновлення виробничої бази та впровадження нових технологій виробництва; підтримку малих та середніх сільгоспвиробників.

Політика управління інвестиційним потенціалом сільського господарства регіонального рівня є системою заходів, які проводяться в регіоні з метою мобілізації інвестиційних можливостей галузі та визначення пріоритетів їхнього використання в інтересах як сільського населення, так і окремих інвесторів. Для зазначеного рівня характерним вважаємо: узгодження із економічною та соціальною політикою, що проводиться в регіоні; величиною наявного виробничого потенціалу сільського господарства регіону; врахування природно-кліматичних умов; рівень депресивності регіону; - рівень розвитку інших галузей регіону тощо.

Основна мета управління інвестиційними процесами в АПК на мікрорівні полягає в забезпеченні найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії організації. Реалізуючи основну мету при управлінні інвестиційними процесами, необхідно здійснити наступні заходи, а саме: забезпечити високі темпи економічного розвитку організації за допомогою ефективної інвестиційної діяльності; забезпечити максимізацію доходу (прибутку) від інвестиційної діяльності; забезпечити мінімізацію ризиків; забезпечити фінансову стійкість і платоспроможність організації в ході реалізації інвестиційної діяльності; знайти шляхи, за допомогою яких можливо прискорити реалізацію інвестиційних проектів.

Реалізація зазначеної політики має забезпечувати адаптацію інвестиційного потенціалу сільського господарства до постійно змінюваних умов соціально-економічного середовища. Нами пропонується формування і впровадження системи моніторингу інвестиційного потенціалу сільського господарства. У загальноприйнятому розумінні моніторинг (від лат. monitor — застережний) — це метод дослідження об'єкту, що передбачає відстеження та контроль його діяльності (функціонування) з метою прогнозування останньої [2, с. 681]. Моніторинг інвестиційного потенціалу сільського господарства пропонуємо розглядати як систематизований збір та обробку інформації на національному, регіональному та макрорівнях, який має стати

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

основою для прийняття рішень щодо напрямків інвестиційних процесів та джерел їхнього забезпечення. Метою формування моніторингу є комплексна та своєчасна оцінка стану і динаміки факторів впливу на інвестиційний потенціал, аналіз тенденцій і закономірностей розвитку потенціалу та визначення фінансово-інвестиційної спроможності суб'єктів сільськогосподарського виробництва. Отримана в процесі моніторингу інформація має стати інструментом зворотного зв'язку в процесі реалізації державної інвестиційної політики.

Висновки. Виважена та структурована політика управління інвестиційним потенціалом здатна істотно підвищити конкурентоспроможність сільського господарства, сприятиме позитивній динаміці рівня життя, стабілізації попиту і пропозиції на ринку, вирішенню проблеми безробіття. В сучасних економічних умовах розробка науково обґрунтованої і збалансованої політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства із застосуванням відповідних ефективних механізмів сприятиме гарантованому інвестиційному та науково-технічному забезпеченню сільськогосподарського виробництва та має особливе значення для динамічного розвитку АПК України.

Література

1. Безп'ята, І. В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора економіки: монографія / І. В. Безп'ята. – Миколаїв: Миколаївський національний аграрний університет. – 2016. – 338 с.
2. Борисов, А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. М.: Книжный мир, 1999. – 895 с.
3. Месель-Веселяк, В. Я. Удосконалення економічних відносин учасників інтегрованих формувань // Економіка АПК. – 1998. – № 12. – С. 19-21.
4. Саблук, П. Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України/ П. Т. Саблук // Економіка України. – 2008. – № 12. – С. 4-28.
5. Стежко, Н. В. Імперативи вирішення глобальної продовольчої проблеми в умовах асиметричності світового розвитку: автореф. дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.02 / Н. В. Стежко. – Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2015. – 37 с.
6. Україна у цифрах: статистичні збірники за 2009-2018 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_ukr_zb.htm (дата звернення: 15.08.2019).
7. Шамота, Г. М. Особливості інвестиційного потенціалу України на сучасному етапі розвитку економіки [Електронний ресурс] / Г. М. Шамота // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4499>.

References

1. Bezpyata, I. V. (2016). *Investycyjne zabezpechennya agrarnogo sektora ekonomiky [Investment support for the agricultural sector of the economy]*. Mikolayiv: Mikolayivskii natsionalnii agrarnii universitet [in Ukrainian].
2. Borisov, A.B. (1999). *Bolshoi ekonomicheskii slovar [Big economic dictionary]*. Moscow: Knizhny mir [in Russian].
3. Mesel-Veselyak, V.Ya. (1998). Udoskonalennya ekonomichnih vidnosin uchastnikiv integrovanih formuvan [Improvement of economic relations of participants of integrated formations]. *Ekonomika APK – APK Economy*, 12, 19-21 [in Ukrainian].
4. Sabluk, P.T. (2008). Stan i perspektivi rozvitku agropromislovogo kompleksu [State and prospects of development of agro-industrial complex]. *Ekonomika Ukraini – Ukraine economy*, 12, 4-28 [in Ukrainian].
5. Stezhko, N.S. (2015). Imperativi virishennya globalnoyi prodovolchoyi problemi v umovah asimetrichnosti svitovogo rozvitku [Imperative global food problems in the minds of asymmetric light development]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Kyiv: Kyiv University [in Ukrainian].
6. Ukrayina u tsyfrakh: statystychni zbirnyky za 2009-2018 rr. [Ukraine in figures: statistical collections for 2009-2018]. (n.d.). *ukrstat.org*. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_ukr_zb.htm [in Ukrainian].
7. Shamota, H.M. (2015). Osoblyvosti investytsiinoho potentsialu Ukrainy na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky [Features of Ukraine's Investment Potential at the Current Stage of Economic Development]. *Efektivna ekonomika – Effective Economics*, 11. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4499> [in Ukrainian].

Надійшла 13.05.2019

Бібліографічний опис для цитування :

Косач, І. А. Концептуальні засади політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства / І. А. Косач // Науковий вісник Полісся. – 2019. - № 2 (18). – С. 126-131.

- Косач Ірина Анатоліївна** доктор економічних наук, доцент, професор, кафедра публічного управління та менеджменту організацій, Чернігівський національний технологічний університет; <https://orcid.org/0000-0003-1730-7140>; ResearcherID:H-3933-2014; E-mail:irish_kos@ukr.net;
- Kosach Irina Anatoliivna** Doctor of Economics, Associate Professor, Professor, Public Administration and Organization's Management, Chernihiv National University of Technology; <https://orcid.org/0000-0003-1730-7140>; ResearcherID:H-3933-2014; E-mail:irish_kos@ukr.net.